

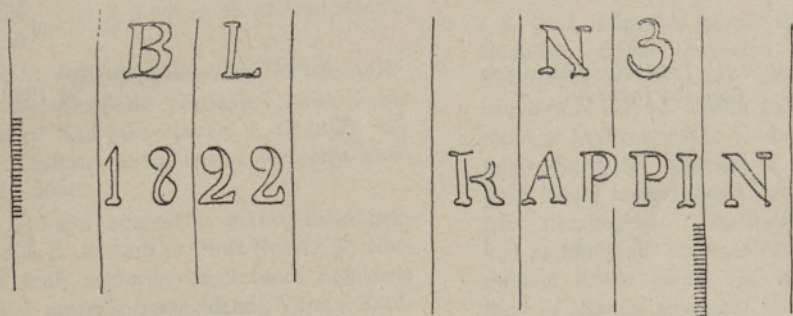
Leo UTTER, Oie UTTER

**ÜHEST RÄPINA PABERI VESIMÄRGI
ERANDLIKUST VORMIPAARIST**

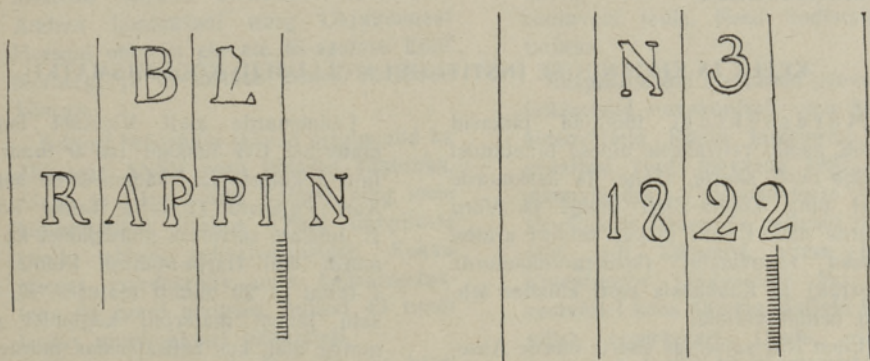
Leo UTTER, Oie UTTER. НЕСТАНДАРТНЫЙ ВОДЯНОЙ ЗНАК РЯПИНАСКОЙ БУМАЖНОЙ МЕЛЬНИЦЫ

Leo UTTER, Oie UTTER. VON EINEM AUSSERGEWÖHNLICHEN WASSERZEICHEN AUS DER PAPIERMÜHLE RÄPINA

Räpina paberiveski toodang (esimesed teated paberi tootmisest 1737. aastast¹) on oma arengu jooksul läbi teinud kõik käsitöövahendatud paberi arenguperioodid vastavalt valmistamisraamade tehnilisele täiustamisele. Räpina veski etapid on järgmised: 1) varjuga paber 1737—umbes 1826; 2) varjuta paber 1825—seni teadaolevalt 1841 ja 3) veliin ehk vatman-paber 1830. aastatest kuni masinal valmistatava paberini.

Joon. 1. Räpina paberi vesimärk 1822. aastast enamlevinud kujul (vähend. 1:2).

Joon. 2. Räpina paberi vesimärk 1822. aastast vahetatud lisamärkidega (vähend. 1:2).

¹ Tiik, L. Räpina paberiveskist ja selle vesimärkidest. — TRÜ Toim., 1969, vihik 229, 105—125.

Nende perioodide märkide paigutuses on mõningaid erinevusi. Kahjuks on vesimärkide paigutust seni väga vähe uuritud. On arvamusi, et Rápina vesimärkide paigutus vastab üldtuntud seaduspärasustele ja märgipaaride esinemise reeglitele.²

Autorid on leidnud märgipaari, mis on oma teostuselt mõnevõrra erandlik. Kui tavaliselt on põhimärk poogna *a*-pooles, s. t. vasakul lehel, siis 18. sajandi lõpust levis laialdaselt, seoses varjuta paberi valmistamisega, niinimetatud vahelduva märgipaari kasutamine. Põhimärk (koos lisamärkidega) asus ühel raamil poogna *a*-pooles, teisel raamil aga *b*-pooles.

Leitud nn. vahelduv vormipaar on erandlik. Põhimärk BL ja abimärk (kontramärk) N 3 on oma tavapärasel kohtadel, vahelduvad aga nende juures olevad lisamärgid RAPPIN ja aastaarv (joon. 1, 2). Ilmselt oli põhimärgi normaalse asukoha traditsioon 1822. aastal Rápinas veel väga tugev, kuid samal ajal surus end peale märgivahelduse uudsus. Raamide valmistaja on teinud huvitava kompromissi: põhi- ja abimärgi asukoht on traditsiooniline, kuid lisamärkide asukohad on vaheldunud.

Selline omapärane üleminekuvorm näib esinevat väga harva, vähemalt seni ei ole autoritel õnnestunud niisugust näidet kirjandusest leida.

² Weiss, K. Th. Handbuch der Wasserzeichenkunde. Leipzig, 1962, 117, 118, 157, 203, 265, 272.

Esitanud J. Kahk

Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Füüsika Instituut

Toimetusse saabunud
4. XI 1988

ÜLEVAATEID

KEELE JA KIRJANDUSE INSTITUUDI MULLUSEID KOGUMISMATKI

Murdesektori töötajad jätkasid 1988. aastal rahvakeele ainese talletamist Põhja-Eesti saarte, lääne- ja keskmurde alal ning Lõuna-Eesti mulgi ja Võru murde alal. Lisaks laekus sektori arhiivi Iisaku rannikualal (kirderannikumurde murrak) ja Kaukaasia eesti külades tehtud heliülesvõtteid.

Ellen Niit salvestas saarte murde Anseküla ja Kihelkonna murrakust 5 tunni ulatuses ainekukku, muu hulgas etnograafilisest küljest huvipakkuvat materjali endisaegsest rannaelust ja kalapüügist. Ühtlasi juhendas ta TPEDI üliõpilaste murdepraktikat.

Läänemurde alalt Vigalast loovutas materjale Evi Juhkam (ca 9 tundi helilinti 3 külast) ja Häädemeestelt aspirant Karl Pajusalu (1 tund Tahku külast). E. Juhkam salvestas murdekõnet ka keskmurde alal Harju-Madisel Ranna külas 1 tunni ja 20 minuti ulatuses. K. Pajusalu jätkas materjali kogumist mulgi murde alal, kus helisalvestas murdekõnet 4 tundi ja 30 minutit Karksis ning 2 tundi ja 30 minutit Helmes.

Võru murde Urvaste murraku alal töötasid Hella Keem ja Inge Aaloe. Saadud materjalist on sektori kogusesse antud Maru külast 4 tundi ja endise Vaabina